

Artur Kurpiewski*, Magdalena Olszta-Bloch**

EXCAVATION OF A WIELBARK CULTURE CEMETERY AT GOSTKOWO-FOLSUNG

ABSTRACT

Kurpiewski A., Olszta-Bloch M. 2012. Excavation of a Wielbark culture cemetery at Gostkowo-Folsung. *Sprawozdania Archeologiczne* 64, 311–341.

Archaeological works conducted in site 17 in Gostkowo-Folsung in 2008 were the part of research program concerning settlement of Wielbarska culture in Chełmińska Land. The site in Gostkowo has been known in archaeological literature for over 70 years. In 2008 total of 112,5 m² was researched. 5 anthropogenic layers and 28 cultural objects were excavated, 12 of which are associated with Lusatian culture settlement, 5 of undoubtedly Wielbarska chronology and the following 5 are presumably of Wielbarska origin, two objects are dated for Neolithic Age) and 4 objects of unidentified cultural attachment. Material excavated in 2008 chronology suggested above inscribes ideally into the frame of data established earlier, which led to distinguishing three stages of using necropolis in Gostkowo. Horizon I – cemetery setting, phase B2b (fibula A.II-38), Horizon II with the most numerous group of monuments, phase B2/C1 (fibulae A.II-41, A.V-95/96). Horizon III, corresponding with phase C1a, in which material of late Roman style (fibula A. VI-162) appears.

Key words: Wielbark culture, Chełmno Land, Gostkowo, Roman Period.

Received: 14.09.2011; Revised: 18.11.2011; Accepted: 14.06.2012

Site 17 at Gostkowo (AZP 38-44/31) is situated about 13 km north-east of Toruń, in the area of a former settlement named Folsung and 4 km north of Gostkowo. The site is located in the physical-geographical mezoregion of the Chełmżyńska Plains (Równina Chełmżyńska), which is characterized by flat ground, a small number of lakes, and no

*Institute of Archaeology, Nicolaus Copernicus Univeristy, Szosa Bydgoska st. 44/48, 87-100 Toruń, Poland; artur.kurpiewski@wp.pl

** Institute of Archaeology, Nicolaus Copernicus Univeristy, Szosa Bydgoska st. 44/48, 87-100 Toruń, Poland.

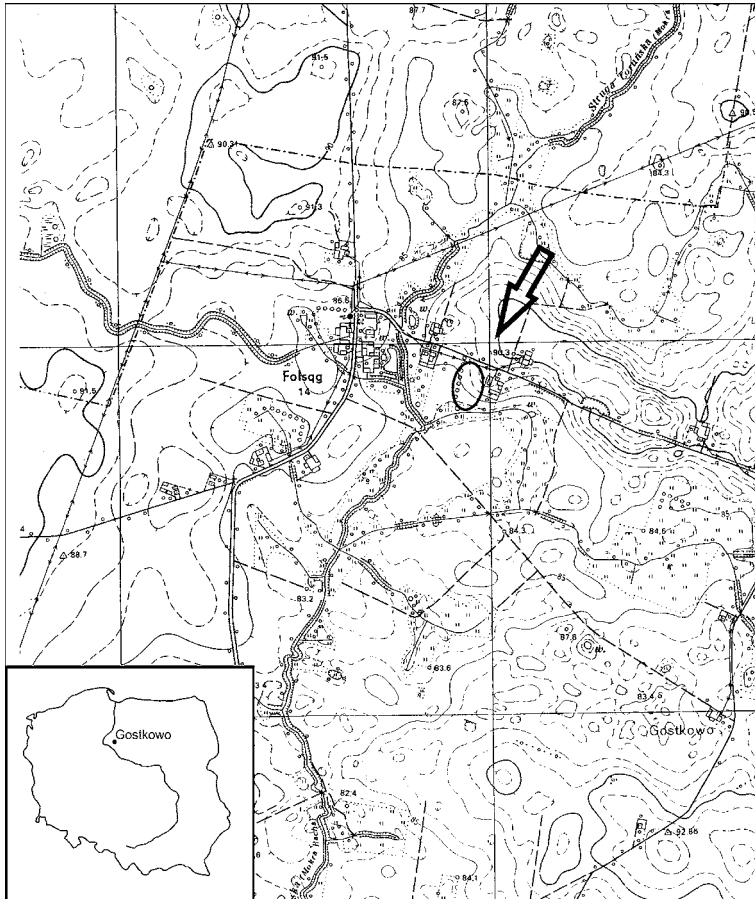

Fig. 1. Gostkowo-Folsung, site 17. Location of site (Draw. A. Kurpiewski)
 Ryc. 1. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Lokalizacja stanowiska (Rys. A. Kurpiewski)

woodland (Galon 1984, 257, fig. 1), and the site occupies the summit of a low moraine hill (maximum height of 88 m above sea level). To the east it borders directly on a farm building of Wiesław Darocha, while to the south the ground falls towards the bed of Toruńska Struga, a seasonal stream formerly named Mokra. The closest body of water, the Chełmżyńskie Lake, lies about 9 km north from the site.

The soil type at the site is a podsol (Bednarek, Prusinkiewicz 1984, 190, fig. 1) and the prevalent geology consists of loose sands with significant amounts of gravel layers. At the top of the slope rusty autogenous soils appear, which have formed without ground water influence. In places the soils have been denuded by anthropogenic activity and become arenosols. There are diluvial soils at the foot of the slope, in the lower part of Toruńska

Struga, comprising semi-hydrogenic soils created through ground water movement (Mapa glebowo-rolnicza 1968).

The site at Gostkowo has been known in archaeological literature for over 70 years. In 1932, prompted by information from Prabudzki, a priest from Gostkowo, about accidental discoveries of pottery fragments and bones in the area of Tomasz Darocha farm in Gostkowo, dr Tadeusz Waga (the Head of the Archaeological Department of the Town Museum in Toruń) carried out rescue excavations at the site. He succeeded in identifying some damaged graves and retrieving some of their contents. With further work, dr Waga was able to find further Wielbarska culture graves (25 skeletons, 10 cinerary urn burial as, 4 pit graves) and 11 objects of the Lusatian culture (Waga 1932, 53–57; 1964, 165–192; for different interpretations of some objects see Chudziakowa 1974, 23; Zielonka 1968, 52). Unfortunately a significant part of the archaeological objects found by Waga were lost during WW II. In 1952 excavation works at the site were undertaken by Bonifacy Zielonka (financed by the Scientific Society in Toruń). These studies concentrated on the areas to the south and north of those investigated by Waga, where there were no farm buildings. Zielonka studied 15 Wielbarska graves (8 skeletons, 4 cinerary urns, 3 pit graves), 47 objects of the Lusatian culture and the remains of an early medieval building (Zielonka 1954, 80–82; 1968, 53–74). Subsequently, in 1968 dr Andrzej Florkowski undertook anthropological studies on 29 skeletons from Gostkowo (Florkowski 1970, 552–555), and in January 1974 Janikowski carried out several days of archaeological works, studying nine features of the Lusatian culture. These studies have not been published (information in the District Museum in Toruń Records). To 2008 the total studied area of the burial ground is about 1700 m² in extent (Kurpiewski 2008, 12).

The material from Gostkowo-Folsung has been cited in the archaeological literature: the Lusatian cultural material has been published by Jadwiga Chudziakowa (Chudziakowa 1974), while the Wielbarska culture monuments have been included in wider typological studies (Tyszler 1999; Kokowski 1995; Madyda-Legutko 1986; Tempelmann-Maczyńska 1985; Wołagiewicz 1993; Wójcik 1978, 35–109).

In 2008 further archaeological works were undertaken at site 17 in Gostkowo-Folsung as part of a research program on settlement of the Wielbarska culture in Chełmińska Land. These works were financed by the Voivodeship Conservator of Historical Monuments and by the Archaeological Institute of UMK Toruń and undertaken under the supervision of dr Magdalena Olszta-Bloch from the Antique Archaeology Department of the Archaeological Institute UMK. Postgraduate students of Antique Archaeology mgr Marta Baran, mgr Ewelina Kozłowska and mgr Artur Kurpiewski and students of Archaeological Institute UMK participated in the works.

Preparation for the 2008 works established a survey network and datum point linked to the geodetic network of Poland. Surface artefact collection was also carried out, the results of which established an AZP entry for the site. During these surface works a piece of bronze Lusatian sickle and Wielbarska culture artefacts (eight bronze pins, two buckles

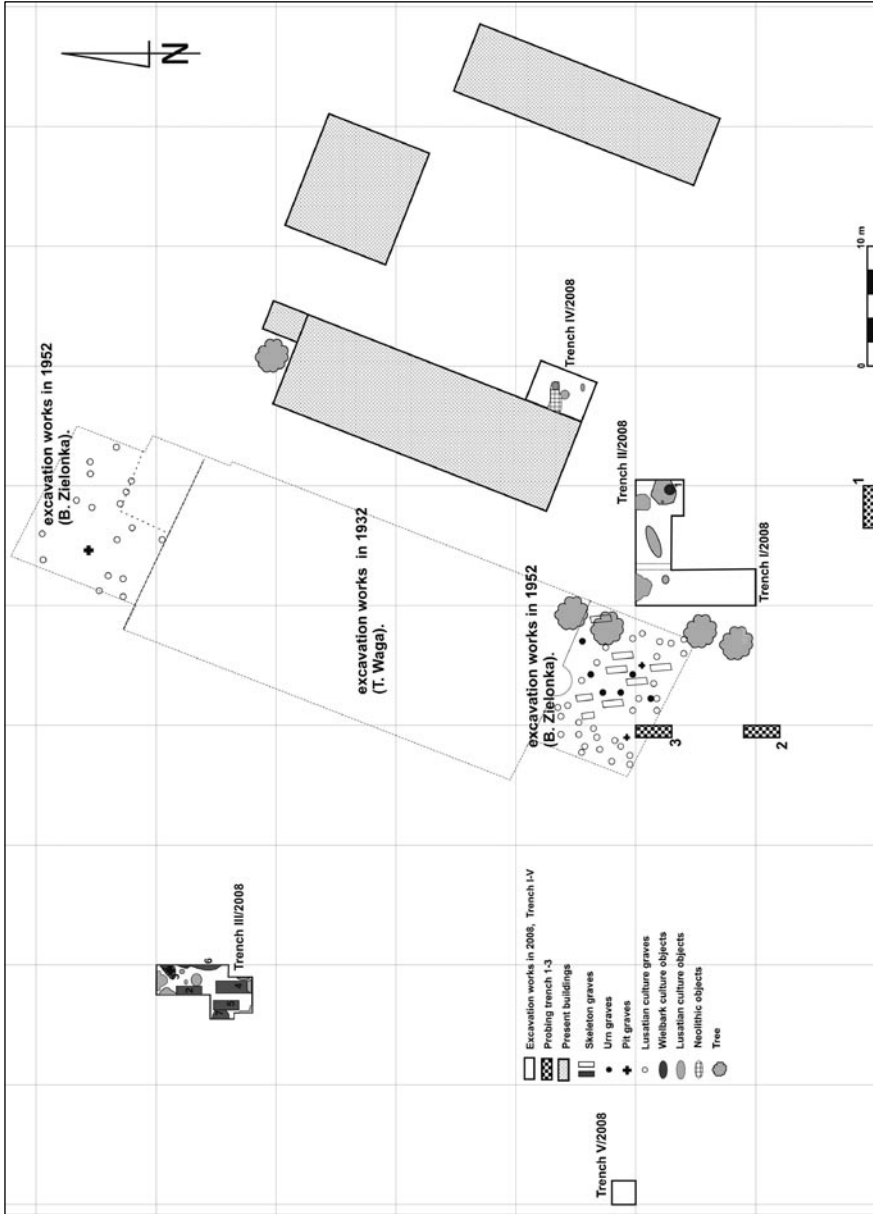

Fig. 2. Gostkowo-Folsung, site 17. Plan of cemetery (Draw. A. Kurpiewski, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)
 Ryc. 2. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Plan stanowiska (Rys. A. Kurpiewski, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

and two parts of belt decoration) were found in two clear concentrations. Geophysical survey with magnetometer was also employed, and at the time of writing the results of this work are in preparation. Four research trenches were excavated (nos I, II, III, V) with a fifth trench for rescue purposes (no. IV) to a total area of 103,5 m². In addition three exploratory probing trenches were excavated (nos S1, S2, S3 with a total area of 9 m²). The aim of these was to find the extent of the investigation by Waga and Zielonka. Trenches I (Ar, 1S1 W quarter a–b, surface 30 m²) and II (Ar 1 S1W quarter b–c/ar 1 S1E quarter b, surface 25 m²) were immediately to the north of the Darochas farm buildings. Metal artefacts from surface prospection helped to define the location of trench III (Ar 4N5W quarter c–d, surface 24.75 m²), situated about 35 m west of the stable. Trench V (Ar 1N6W quarter a, surface 4 m²) was placed in an attempt to explore results from the magnetometer survey (Fig. 2).

The 2008 excavations explored 112,5m², excavating five anthropogenic layers and 28 cultural features. Of the features, 12 are of the Lusatian culture (objects 1/08, 2/08, 3/08, 5-9/08, 13/08, 16/08, 17/08, 21/08), five are undoubtedly Wielbarska (objects 4/08, 12/08, 14/08, 18/08, 22/08), with five assumed to be of Wielbarska origin (objects 11/08, 19/08, 23/08, 24/08, 26/08), two objects are of Neolithic date (Spherical Amphora culture, objects 10/08, 20/08) and four objects are undiagnostic (objects 15/08, 25/08, 27/08, 28/08).

Overall, the surface collection, the plough soil and the excavated cultural layers produced 2977 pottery fragments (including 106 decorated sherds, 166 rims, 47 vessel bases, 27 vessel handles ears), 12 flints, 18 pugging fragments, 1163 bone fragments. Bone material was sent to archaeo-zoological and anthropological analysis, and soil samples were sent for analysis.

The full extent of the site still cannot be estimated from current knowledge.

CATALOGUE

The following catalogue includes Wielbarska material from all seven graves and single finds discovered during systematic area excavation in 2008. The grave descriptions include type definition, the form of the burial and the inventory of finds. Graves which contained bone material have been subjected to anthropological analysis. All the objects have been deposited in the Archaeological Institute of UMK Toruń.

Grave 1/2008 (cinerary urn grave, no pyre remains)

This grave dug was into a Lusatian culture feature, which was barely discernible. A circular pit approximate size 50 x 50 cm, spotted at the depth of about 25 cm. The filling consisted of dark-brown sand.

Inventory (Fig. 3: 1, 2):

1. Bronze fibula A.VII-193, length 3.2 cm (Fig. 3: 1)
 2. Vessel type IC, height 17.5 cm, outlet 20 cm, bottom 10.5 cm (Fig. 3: 2)
- Anthropological analysis: adult man and woman, 1126 g of burnt bone.
Chronology: B2/C1–C1a

Grave 2/2008 (skeleton/symbolic grave)

Rectangular grave pit orientated N-S, and measuring 190 x 80 cm, identified as a feature at the depth of about 50 cm. Western limit is not clearly defined because the feature extended out of the excavated area. Homogeneous filling of rich black humus. At the S edge of the feature there was a flat stone measuring about 30 x 30 cm. The pit filling contained eight fragments of animal bones, initially identified by Prof. dr hab. Daniel Makowiecki as horse.

Inventory:

1. 7 non-characteristic fragments of Wielbarska culture.
2. 4 fragments of Lusatian culture pottery.

Chronology: Roman influence period?

Grave 3/2008 (pit grave)

Irregular grave pit, size 200 x 160 cm, spotted at a depth of about 80 cm. The filling consisted of black — brownish humus. Burnt bones were concentrated in an area of about 60 x ~ 25 cm beside the eastern profile of trench III. The pit was only partially explored as its eastern extent lay outside the excavated area.

Inventory (Fig. 3: 1)

1. Bronze fibula A.VI-162, length 6.5 cm (Fig. 3: 1)
2. 11 non-characteristic fragments of Wielbarska culture pottery.
3. 20 fragments of Lusatian culture pottery.

Anthropological analysis: a young early adult woman, 38 g of burnt bones.

Chronology: C1

Grave 4 AB/2008 (skeleton grave)

Rectangular grave pit orientated N–S, size 290 x 110 cm, identified at the depth of about 60 cm, partially damaged by ploughing. Sandy filling — brownish-grey and brownish-black. The central part of the grave is disrupted by two trenches. The earlier trench is differentiated by a fill of black-grey humus strips and the more recent one, which cuts into the older one, contained a small number of tiny child bones (fragments of 2 skeletons of infant I; grave 4A). In the main grave pit male bones were recorded at several levels, with most in the NE of the pit, at the same level as the child bones (86,36–86,30 m above sea level), comprising a skull with the disarticulated bones of one hand (grave 4B). In the next level (85.96 m above sea level) the disarticulated bones of the other hand were placed. At the lowest level (85.90–85.83 m above sea level) there was an incomplete but otherwise articu-

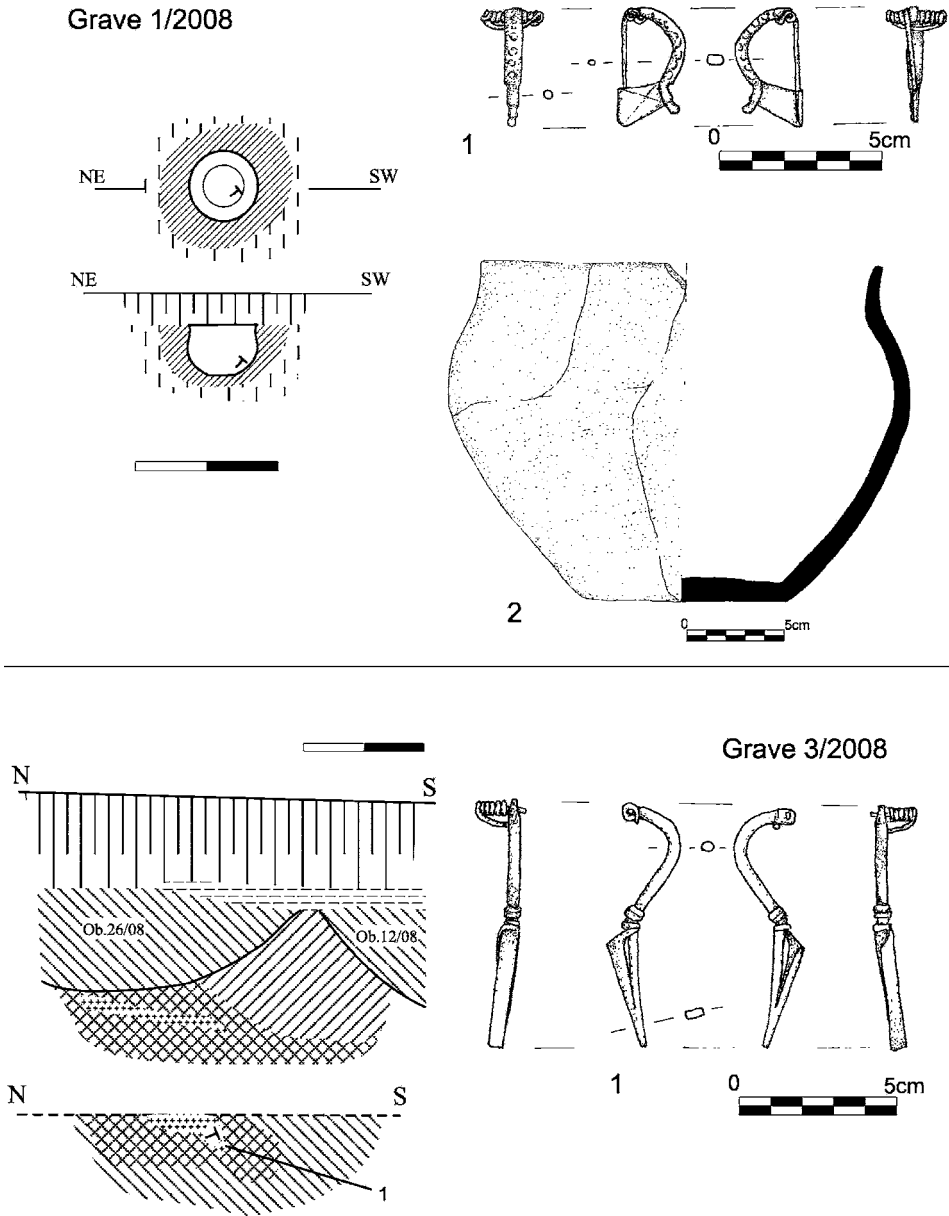

Fig. 3. Gostkowo-Folsung, site 17. Gravefinds: 1/2008. 1 — bronze
(Draw. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

Ryc. 3. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Grób 1/2008. 1 — brąz, 2 — glina, Grób 3/2008. 1 — brąz
(Rys. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

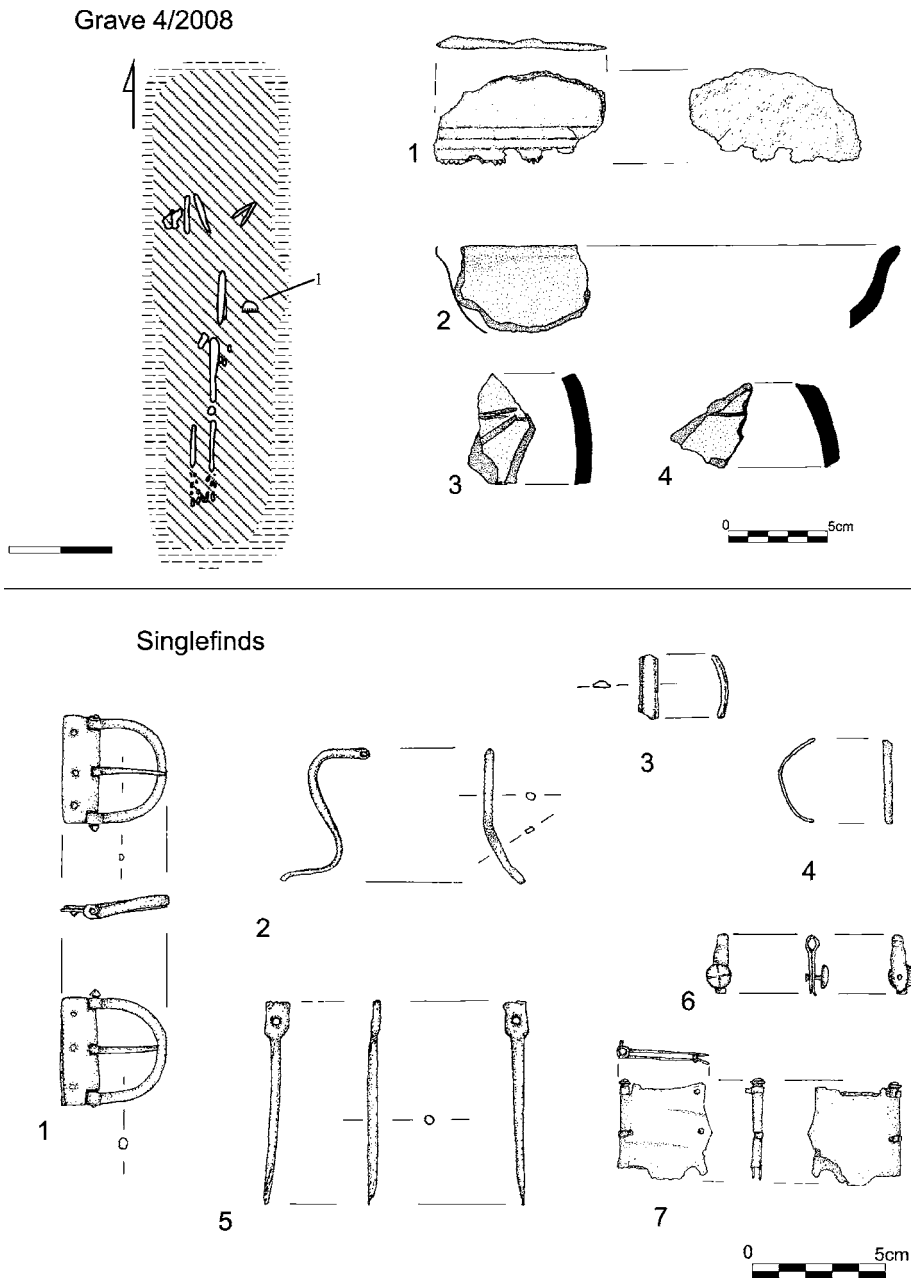

Fig. 4. Gostkowo-Folsung, site 17. Gravefinds: 4/2008. 1 — antler; Singlefinds: 1–4, 6–7 — bronze; 5 — bone (Draw. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

Ryc. 4. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Grób 4/2008, 1 — poroże, 2–4 — glina; znaleziska luźne, 1–4, 6, 7 — brąz, 5 — kość (Rys. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

lated skeleton (a forearm bone, palm bones, pelvis fragments, one thigh bone, tibiae, feet bones), lying with its feet to the S. An antler comb was placed over the skeleton, close to the forearm (Fig. 7: 2).

Inventory grave 4B (Fig. 4: 1–4):

1. A Thomas type comb, preserved length 7.6 cm, width of about 4.0 cm (Fig. 4: 1).
2. 19 non-characteristic fragments of Wielbarska culture pottery.
3. 110 fragments of Lusatian culture pottery.

Anthropological analysis: a man aged — the beginning of *maturus* (grave 4B) and unburnt remains of children aged — *infans* I (the beginning of *infans* I — new born babies?; grave 4A).

Chronology: Roman influence period.

Grave 5/2008 (skeleton grave)

Sub rectangular grave pit orientated N-S, size 190 x 80 cm spotted at the depth of about 60 cm. Sandy brownish-black filling. An incomplete skeleton in its anatomical composition was found resting on its right side with legs slightly bent, the skull towards S, at a depth of about 30 cm (Fig. 7: 3).

Inventory:

1. 1 non-characteristic fragment of Wielbarska culture pottery.
2. 63 fragments of Lusatian culture pottery.

Anthropological analysis: a child remains aged — *infans* II (about 12 years old \pm 30 months) and several fragments of baby bones.

Chronology: Roman influence period.

Grave 6/2008 (pit grave)

This feature was located in the eastern profile of trench III, at the depth of about 45 cm. At the present stage of research it is impossible to define precisely its nature. The filling consisted of grey-brownish sandy humus.

Inventory (Fig. 5):

1. Bronze fibula A.II-38, length 5.2 cm (Fig. 5: 1).

Chronology: B2b

Grave 7/2008 (skeleton/symbolic grave)

Sub rectangular grave pit orientated axis N-S, size 180–100 cm, spotted at the depth of about 70 cm. The western extent of the pit lay beyond the edge of the excavated area. No bone material was reported.

Inventory: lack

Chronology: Roman influence period?

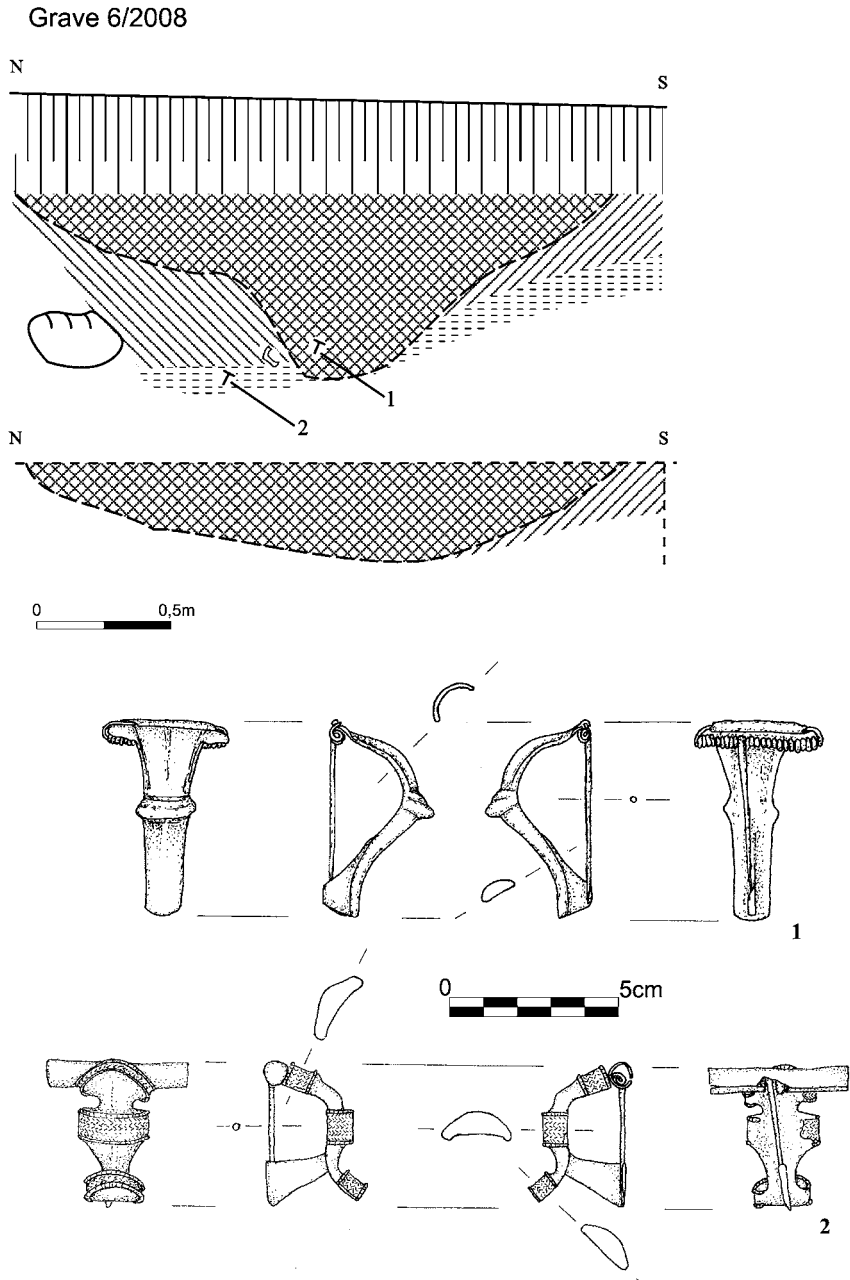

Fig. 5. Gostkowo-Folsung, site 17. Gravefinds: 6/2008. 1 — bronze, 2 — Singlefinds: — bronze with silver and gold applications (Draw. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

Ryc. 5. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Grób 6/2008. 1 — brąz, 2 — znalezisko luźne: brąz z aplikacjami ze srebra i złota (Rys. K. Molga, M. Olszta-Bloch, M. Pomianowski)

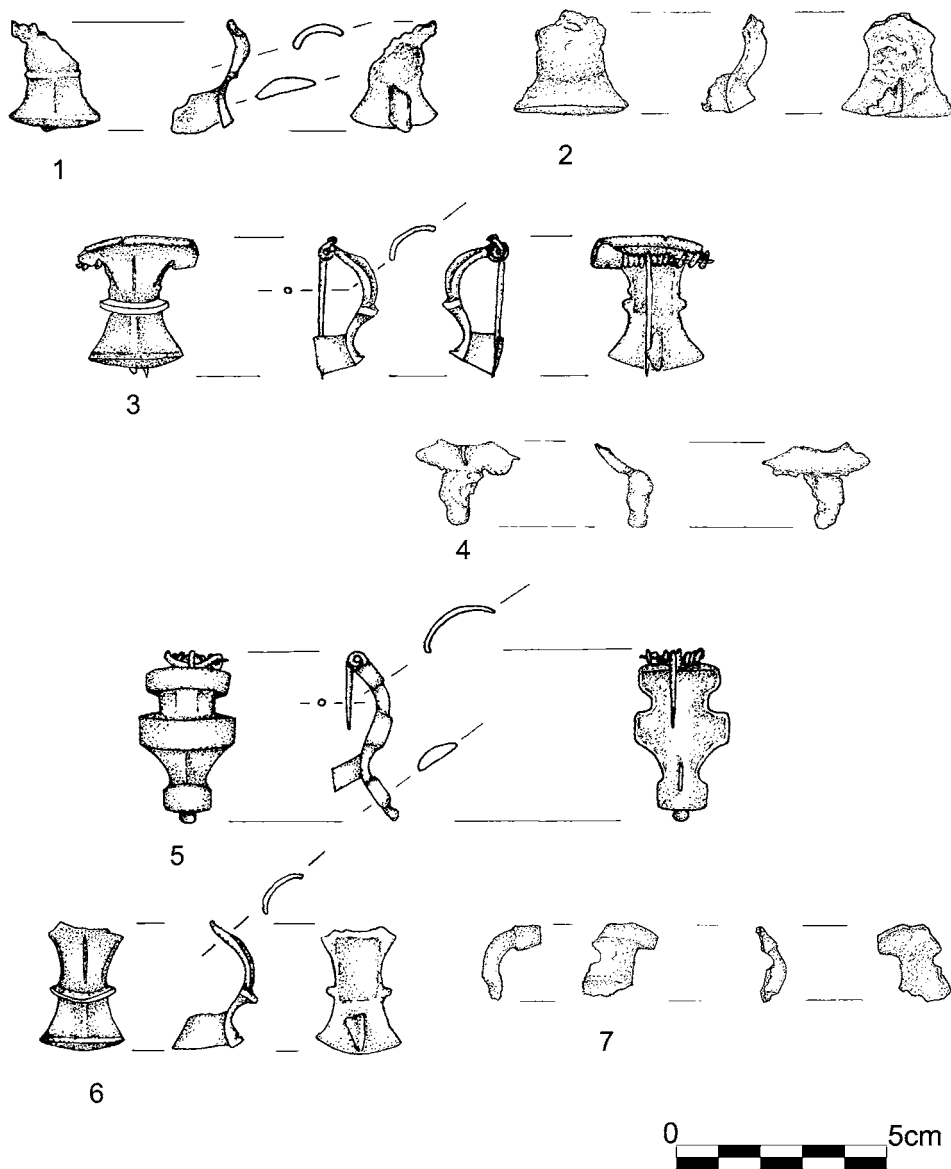

Fig. 6. Gostkowo-Folsung, site 17. Singlefinds: 1–7 — bronze (Draw. K. Molga, M. Olszta-Bloch)
 Ryc. 6. Gostkowo-Folsung, stan. 17. Znalaziska luźne: 1–7 brąz (Rys. K. Molga, M. Olszta-Bloch)

Single finds

All Wielbarska culture objects found as single finds in the plough-soil are concentrated in a small area of about several square meters (Ar 3 N5W and 4N5W).

While cleaning the eastern profile of trench III a fibula A. V-96 was found. It was discovered beyond the edge of grave 6, but close by, and was accompanied by pieces of human skull. The fibula is likely to have come from feature 22/08, and it requires further study. A similar occurrence took place while excavating a clay cup in trench I. The vessel was found in the layer damaged by tree roots and ongoing excavations.

1. Bronze fibula A. II-41, length 2.2 cm.
2. A fragment of bronze fibula A.II-41, preserved length 2.9 cm (Fig. 6: 1).
3. A fragment of bronze fibula of group V, preserved length 2.4 (Fig. 6: 2).
4. Bronze fibula A.II-41, length 3.3 cm (Fig. 6: 3).
5. Bronze fibula A.V-95, length 4.4 cm (Fig. 6: 5)
6. A fragment of melted bronze fibula (Fig. 6: 4).
7. Bronze fibula A.II-41, length 3.4 cm (Fig. 6: 6).
8. A fragment of bronze fibula of group V, preserved length 1.7 cm (Fig. 6:7).
9. Bronze fibula A.V-96 with gold tins on combs, length 4.1 cm (Fig. 5: 2).
10. A fragment of bronze bracelet, preserved length 2.5 cm, width 0.8 cm (Fig. 4: 3).
11. Bronze clasp type M.L — AD.17 with rectangular tag — height 4.0 cm, width — 1.5 cm, with three rivets of diameter 0.4 cm (Fig. 4: 1).
12. Bronze clasp tag, almost square 3.6–4.0 cm, three holes for rivets visible (Fig. 4: 7).
13. Bronze belt hook in a shape of a lengthened triangle, with a solid rivet, length 2.4 cm, rivet's diameter 1.0 cm (Fig. 4: 6).
14. Deformed clasp frame? (Fig. 4: 2).
15. Bone pin, preserved length 6.8 cm (Fig. 4: 5).
16. Clay vessel XV C, height 5.5 cm, rim outlet 5.0 cm, bottom 3.2 cm.

MATERIAL ANALYSIS

Fibulae

A total of 11 bronze fibulae were excavated. Three came from graves (1/2008, 3/2008, 6/2008) and the others were single finds presumably from damaged burials. These fibulae come from groups II, V, VI and VII according to Almgren and they are described in that order.

Group II

The fibulae type A.38 belongs to early form of the eastern series, and was excavated in pit grave 6/2008 (Fig. 5: 1). This series of fibulae are characterized by a slender bow,

1

2

3

Fig. 7. Gostkowo-Folsung, site 17. 1 — Grave 2/2008, 2 — grave 4/2008, 3 — grave 5/2008 (Fot. A. Kurpiewski)

Ryc. 7. Gostkowo-Folsung, stan. 17. 1 — Grób 2/2008, 2 — grób 4/2008, 3 — grób 5/2008 (Fot. A. Kurpiewski)

Zespół Badań Ratowniczych Ośrodek Archeologii Gór i Wyżyn Instytut Archeologii i Etnologii PAN

Skład Zespołu:
mgr Paweł Jarosz - kierownik
dr Piotr Włodarczak
dr Agnieszka Czekał-Zastawny
dr Bartłomiej S. Szmoniewski

Zespół przyjmuje zlecenia na archeologiczne badania ratownicze związane z wszelkiego rodzaju inwestycjami

Gwarantujemy:

- niezawodne, terminowe wykonawstwo,
- wysoki poziom naukowy,
- pełne wyposażenie w sprzęt.

Zapewniamy:

- przechowywanie i archiwizowanie materiałów i dokumentacji.

Kontakt:

Ośrodek Archeologii Gór i Wyżyn, Instytut Archeologii i Etnologii PAN,
ul. Sławkowska 17, 31-016 Kraków, tel. 12 422 29 05
mgr Paweł Jarosz, kom. 601 514 801; e-mail: p.jarosz@archo.pan.krakow.pl

slightly widening in its upper part, its long pin is ornamented by transverse rib. They are typical of sub-phase B2b, although they can appear at the end of sub-phase B2a (Godłowski 1974, 23–24, Olędzki 1998, 67–84). Fibulae A. II-38 also appears in assemblages from phase B2/C1. In Lubowidz this form occurred together with fibula A. V-130 (Wołagiewicz 1995, 13, table II, 3: 1–2).

The most common forms from Gostkowo are late fibulae of the eastern series type A.41. This was also the case during the excavations of Waga and Zielonka, when 10 fibulae of this type were found (Kurpiewski 2008, 44, table 3). A characteristic feature of the form is small hooks on springs, a tape bow with a shape of lengthened trapezoid with a widened pin with a comb in the middle. The ornaments are on the upper part of the bow, the comb and the base. The most popular pattern is a motive of oblique cuts, sometimes ending with circles. All fibulae A. II-41 from Gostkowo are dated for phase B2/C1, in common with other sites (Olędzki 1992, 83, Schuster 2006, 101). Only exceptionally are they found in assemblages of other dates, e.g. grave 213 from Krosno dates to sub-phase B2b; grave 77 from Cecele and grave 100 in Ulkowy (Okulicz, Bursche 1987, 218; Jaskanis 1996, 20, table VIII: 77: 1–2; Tuszynska 2005, 46), where they are dated to sub-phase C1a). Fibulae type A. II-41 are later than variations A.38–39, in both the Wielbarska and Przeworska cultures, and according to Alm-gren they co-exist with the earliest variations of late Roman fibulae of groups VI and VII. The described form was probably created in Eastern Pomerania where they are very common.

Group V

Series 1 (types 95–97) are represented by two fibulae of types 95 and 96. They are strongly profiled with tubes on springs (type A-96), three transverse combs placed on a bow often embellished by a ball on the pin. Fibula A.V-96 from Gostkowo has three combs encrusted with gold silver tins. The tins have incised herring-bone ornament and the comb edges are decorated with pseudo-filigree. Fibulae ornamented in this way are often found in female graves typical of the „baroque” style of phase B2/C1–C1a. We know that fibulae of this type with similar ornamentation occur in other graves: grave 4 in grave-mound 22 from Gronowo, in grave 2 from a grave-mound in Nowy Łowicz, Kowalewko or grave 2 in site 7 in Kościelna Jania (Wołagiewicz 1973, 160, fig. 23a: 2–3; Skorupka 2004, 25, fig. 41–43; Pietrzak 2002, 377, table I 2: 3). Fibula-e of series 1, group V are common in Wielbarska and Przeworska, where they are perceived as a leading form of phase B2/C1 (Godłowski 1977, 16, Hauptmann, 161–164). In 2008 two more, rather uncharacteristic fragments of different fibulae of group V excavated. One is a bow fragment and a pin probably belonging to series 8.

Group VI

Group VI is represented by one example from a cremation grave (3/2008) and is defined according to Kokowski as ZM-25 pattern, which is included in widely dispersed Alm-gren 162 type (Kokowski 1995, 14, fig. 2e). They are of cross-bow construction, with a bottom

string, circular bow, with flat-bulging or triangular sections. Pins of this type are bent and their ends take the form of a thin wire, which is wound 2–3 times around the bottom part of the bow. It is interesting that five fibulae of this type found during earlier studies also come from cremations (Kurpiewski 2008, 42). Fibulae ZM – 25 appear in Chelmińska Land most frequently, but they are also known from Pomerania and sites along the middle reaches of the Bug River, where they occur in assemblages dated to phase C1a (Kokowski 1995, 38; 1997, 641–833, 710, fig. 44).

Group VII

Fibula type 193 was excavated in cinerary grave (grave 1/2008) and is an example of cross-bow construction with multi-turn spring and bottom string. It has a solid, S-shape bow, rectangular in section, the pin is round and finished with a ball and a high case. The top and sides of the bow are decorated with a row of 9 circles. Two fibulae of type A.VII-193 from Gostkowo were found in skeleton graves 15 and 16 during excavations in 1932 (Kurpiewski 2008, 19–20).

Ornamenting fibulae surfaces with circles is an early Roman custom, so too is the use of an „envelope” on a case. Circle decoration is found on fibulae from group II A. 27–29 and in „stitch” fibulae (Almgren 1923, table II: 27–29, table III). The one from Gostkowo has features of early Roman style but its construction is typical for earlier Roman times. Fibulae from Gostkowo should therefore be classified as the earliest fibulae of series 1, group VII and dated to phase B2/C1-C1a.

Pottery

During the 2008 season two clay vessels were excavated – the first of group I, which served as a cinerary urn, the other classified to Ryszard Wołagiewicz group XV.

Group I

They are thick, earless vessels without handles. The clay is a thick or medium thick admixture which produces vessels with thick walls and often asymmetrically shaped bodies and rims outlets. Internal surfaces are more or less carefully polished, while the external surface is polished only at the bottom and upper part of the body or only around the separated rim outlet. The vessel excavated at Gostkowo is classified as type IC (Fig. 3: 2), which is characterized by distinguished rim distinguished outlet, the breadth or belly of the vessel is at middle of its height (Wołagiewicz 1993, 12). In previous years three vessels of type I from assemblages dated by fibulae A.II-41 to phase B2/C1 were excavated at Gostkowo. The vessel excavated in 2008 is dated by a fibula A.VII-193 to phase B2/C1-C1a. Vessels without handles occur in Wielbarska culture practically throughout all the period of Roman influence and the early migration period.

Group XV

Group XV is represented by C. This is a barrel-shaped object with a strong oval handle (presently knocked off), placed at the level of the rim bent outside, which edge is cut flat, flat bottom, smoothly polished surface, height 5.5 cm, outlet 5.0 cm, bottom 3.2 cm. Cups appear throughout the Wielbark culture, although they were more popular in late Roman times, and they are more often found on the eastern bank of the Vistula River (Wołagiewicz 1993, 18, map 17).

Belt elements

One complete clasp, a tag, a belt hook and a fragment of a frame were also excavated. All described belt elements were made of bronze and were found in the plough-soil.

Dual bronze clasps type M.L — AD.17 with rectangular tag height 4.0 cm, width 1.5 cm and with three rivets of 0.4 cm diameter, a D-shaped frame with octagonal section, height 4.0 cm, a spike with hexagonal section length 2.7 cm. Similar clasps are known both from „Pomeranian” burial grounds, among others — graves 19, 20, 25, 77, 86, 90 and 110, grave 205 from Pruszcz Gdański site 10 and the sites on the eastern bank side of the Vistula River, among others — grave 4 in Nadkole site 1 and grave 175 in Cecele (Tuszyńska 2005, 50; Pietrzak 1997, 166, table LXVIII, 205: 3; Andrzejewski, Żurawska 2002, 43, table II, 4: 2; Jaskanis 1996, 105, table XXIV, 175: 3). Artefacts of this type commonly occur in sites of Wielbark culture from phases B2/C1 to C1b-C2 (Madyda-Legutko 1986, 30, 218, map 21).

The next clasp element is a bronze tag of almost square form with circular cuts 3.6–4.0 cm, three rivet holes are visible.

A bronze belt hook of a lengthened triangle with a solid rivet 2.4 cm long, 1.0 cm diameter was also found on the surface. Similar belt elements are found at Gronowo (grave 3 — grave mound 22) and Tczew- Nowe Miasto site 7 (grave 3) where they served for hanging small items on a belt (Wołagiewicz 1973, 158, fig. 22: 10; Madyda-Legutko 1983, 91, 109, fig. 8: 1, 5). In both cases they appeared in graves dated to phase B2/C1.

The last element connected with a belt is a small bronze „rod” finished with a hammered flat end with a hole (diameter 0.2 cm), the rod in 2/3 of length is of hexagonal section (diameter 0.4 cm), the rest part flat-bulging 0.2 cm thick. It is probably a deformed clasp frame.

Everyday objects

Grave 4/2008 contained single-sided antler combs placed near the skull, Thomas — I type, ornamented with three lines over the teeth, preserved length 7.6 cm, width of about 4.0 cm. Type A.I combs are single-sided, single-element objects with semicircular handles. The handle of the Gostkowo comb is decorated with three parallel incised lines above the

teeth. Combs of this type are often found in phases B2 and B2/C1-C1a in the area of the Wielbarska culture as well as in the Przeworska culture and The River Elbe area (Thomas 1960, 57, 59, 63, 65, map 1 and 2).

Close to grave 3/2008 in trench III a bone pin with rectangular head with a hole was excavated, preserved length 6.8 cm.

Decorations

The plough-soil produced a fragment of a bronze bracelet ornamented with two incised lines, preserved length 2.5 cm, width 0.8 cm (Fig. 4: 3). Bronze bracelets commonly occur in graves of earlier Roman period. Phase B2/C1 lies at the end of the date range for this type of object. Parallels can be found in grave 10 in Grzybnica, where it was found in an assemblage dated to phase B2c (Hachula, Wołagiewicz 2001, 20, table XXIII, 10: 5).

Burial rites

The Gostkowo burial ground is mixed necropolis, containing both inhumations and cremations. In common with work during 1932 and 1952 the 2008 work revealed three kinds of burial forms — 1 cinerary urn grave, 2 pit graves and 4 skeleton graves.

The total grave numbers at Gostkowo burial ground now known (including the earlier work) amount to 61. Of these 37 (61%) are inhumations, 15 (25%) cinerary urn graves and nine (14%) burial pits.

Skeleton graves

In 2008 four inhumations 2/2008, 4/2008, 5/2008, 7/2008) were excavated, in burial pits at a depth of 50–70 cm and with regular rectangular shapes, varying between 80–130 in width and 190–270 cm in length.

Grave 4AB/2008, where bones were recorded at a few levels, also contained articulated bones (85.90–86.83 m above sea level) of a body lying on its back on a N-S alignment and accompanied by an antler comb (grave 4B). Above, on two levels, there were hand bones and a skull (level 86.96 m above sea level and 86.36–86.30 m above sea level). The central part of the pit contained a younger grave of a small child (*infans* I, new-born child?; grave 4A).

The skeleton from grave 5/2008 lay on one side with legs slightly drawn in. Burials with this body arrangement are known from Pruszcz Gdański, graves 218, 289, 462, 497 (Pietrzak 1997, 257, table CLIX: 1–4), among others. Within the excavated feature there were also the unburnt remains of a child (*infans* II — about 12 years old \pm 30 months) and several fragments of new born baby's bones. Apart from several pottery pieces no other grave goods was reported.

Graves 2/2008 and 7/2008 did not reveal any human remains, but are judged to be inhumations due to the shape and size of the pit. Grave 2/2008 was very shallow (28 cm) and contained only eight fragments of animal bones. Although skeletons might have been destroyed by ploughing, this cannot explain the lack of a skeleton in grave 7/2008. This burial pit had been dug earlier than grave 5/2008 (which lies nearby), where the skeleton relics were excavated. Thus, burials 2/2008 and 7/2008 might be treated as symbolic graves.

Finally, it should be noted that all the artefacts found in the plough soil were discovered close to graves 2/2008-7/2008.

Cremation graves

In 2008 three cremation graves, 1 cinerary urn and 2 pit graves, were excavated at Gostkowo-Folsung.

Cinerary urn grave 1/2008 without pyre remains rested in a small, shallow pit, just under the plough-soil. A clay vessel I D served as an urn, and contained numerous (1126 g) burnt bone fragments of two individuals — a man and a woman in *adultus* and a bronze fibula A.VII-193.

Graves 3/2008 and 6/2008 are pit burials. Both graves were not explored completely, their eastern parts lying outside the excavated area and so their interpretation is difficult at present. Grave 3/2008 contained a small amount of bones (38 g) belonging to a young woman aged — the beginning of *adultus* and a fibula A.VI-162. In grave 6/2008 no bone material was reported. One bronze fibula A.II-38 was found inside the pit.

CHRONOLOGY

The relative chronology for the Gostkowo-Folsung cemetery (season 2008) is based on four assemblages containing datable artefacts (graves: 1/2008, 3/2008, 4/2008, 6/2008) as well as the material obtained by Waga and Zielonka. Un-contexted material from surface collection can serve only as supporting data.

The earliest datable horizon is assigned to burial 4/2008, which is dated by fibula A.II-38 to phase B2b. Identical dating is assigned to grave 8 (Waga's studies) from the same cemetery, where several such fibulae were excavated (Kurpiewski 2008, 75). Fibulae of this type are typical of this phase, although they also appear at the end of phase B2a (Godłowski 1974, 23–24). They are rarely found in assemblages dated to phase B2/C1, e.g. Grave 3 in Lubowidz, where it was accompanied by fibula A.V-130 (Wołagiewicz 1995, 13, table II: 3/1-2).

Phase B2/C1 is represented by fibulae A.II-41, A.V-95/96, which are diagnostic of that phase both in the Wielbarska and Przeworska culture (Godłowski 1977, 16; Olędzki 1982, 83; Machajewski 1998, 187–196). Fibulae A.VII-193 from grave 1/2008 was also dated to phase B2/C1.

The fibula and grave pit 3/2008 with fibula A. VI-162 can be identified as the initial stage of phase C1. Fibulae of this type are common in inventories of the Wielbarska culture from phase C1a (Godłowski 1974, 29, 39; Kokowski 1995, 38; 1997, 710, fig. 44).

The material excavated in 2008 and the chronology suggested fits well into the framework established by earlier work, which identified three phases of use of the cemetery. These can be listed as: **Horizon I** — cemetery setting, phase B2b (fibula A.II-38); **Horizon II** with the most numerous group of remains, phase B2/C1 (fibulae A.II-41, A.V-95/96); **Horizon III**, corresponding with phase C1a, in which material of late Roman style (fibula A. VI-162) appears (Kurpiewski 2008, 75).

References

- Almgren O. 1923. *Studien über nordeuropäischen Fibelformen der ersten nachchristlichen Jahrhundert mit Berücksichtigung der provinzialrömischen und südrussischen Formen* (= *Mannus-Bibliothek* 32), Leipzig.
- Andrzejowski J. and Żórawska A. 2002. Cmentarzysko kultury wielbarskiej na stan. 1 w Nadkolu, woj. mazowieckie. In J. Andrzejowski (ed.), *Varia Barbarica: Zenoni Woźniak ab amicis dicata* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica Series Gemina* 1). Warszawa-Lublin, 29–80.
- Bednarek R. and Prusinkiewicz Z. 1984. Gleby. In R. Galon (ed.), *Województwo toruńskie, przyroda — ludność i osadnictwo — gospodarka*. Warszawa, 189–207.
- Chudziakowa J. 1974. *Kultura lużycka w dorzeczu Wisły, Drwęcy i Osy*. Toruń.
- Florkowski A. 1970. Szczątki ludzkie z cmentarzyska z okresu rzymskiego w Gostkowie, pow. Toruń. *Wiadomości Archeologiczne* 35(4), 552–556.
- Galon R. 1984. Typy krajobrazu naturalnego i rejonu fizycznogeograficzne. In R. Galon (ed.), *Województwo toruńskie, przyroda — ludność i osadnictwo — gospodarka*. Warszawa, 251–261.
- Godłowski K. 1970. *The Chronology of the late Roman and Early Migration Periods in Central Europe* (= *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Prace Archeologiczne* 11). Kraków.
- Godłowski K. 1974. Chronologia okresu późnorzymskiego i wczesnego okresu wędrówek ludów w Polsce północno-wschodniej. *Rocznik Białostocki* 12, 9–109.
- Hachula K. and Wołagiewicz R. 2001. *Grzybnica. Ein Gräberfeld mit Steinkreisen der Wielbark-Kultur in Pommern* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica* 8). Warszawa-Koszalin.
- Jaskanis J. 1996. *Cecele. Ein Gräberfeld der Wielbark-Kultur in Ostpolen* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica* 2). Kraków.
- Kokowski A. 1995. *Grupa masłomęczka. Z badań nad przemianami kultury Gotów w młodszym okresie rzymski*. Lublin.
- Kokowski A. 1997. Die Masłomęcz-Gruppe. Ihre Chronologie und Beziehungen innerhalb des gotischen Kulturkreiss — Ein Beispiel für den kulturellen Wandel der Goten im Verlauf ihrer Wanderungen. *Bericht der Römisch — Germanische Kommission* 78, 641–833.
- Kurpiewski A. 2008. *Cmentarzysko kultury wielbarskiej w Gostkowie*. Lublin.

- Okulicz J. and Brusche A. 1987. Badania birytualnego cmentarzyska kultury wielbarskiej w Krośnie, na stanowisku 1, w woj. elbląskim. In A. Pawłowski (ed.), *Badania archeologiczne w woj. elbląskim w latach 1980–1983*. Malbork, 207–232.
- Madyda-Legutko R. 1983. Próba rekonstrukcji pasów z metalowymi częściami na obszarze środkowo-europejskiego Barbaricum w okresie wpływów rzymskich i we wczesnej fazie wędrówek ludów. *Przegląd Archeologiczny* 31, 91–131.
- Madyda-Legutko R. 1986. Gürtelschnallen der römischen Kaiserzeit und der frühen Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum (= *British Archaeological Reports. International Series* 360). Oxford.
- Mapa. 1968. *Mapa glebowo-rolnicza w skali 1:25000*, Gromada Turzno. Wojewódzkie Biuro Geodezji i Urządzeń Rolniczych w Bydgoszczy.
- Pietrzak M. 1995. *Pruszcz Gdański Fundstelle 10. Ein Gräberfeld der Oksywie- und Wielbark-Kultur in Ostpommern* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica* 4). Kraków.
- Pietrzak M. 2002. Cmentarzysko płaskie kultury wielbarskiej z okresu wpływów rzymskich na stan. 7 w Kościelnej Jani, woj. pomorskie. In J. Andrzejowski (ed.), *Varia Barbarica: Zenoni Woźniak ab Amicis dicata* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica Series Gemina* 1). Warszawa-Lublin, 375–394.
- Skorupka T. 2001. Kowalewko 12. Cmentarzysko birytualne ludności kultury wielbarskiej (od połowy I w. n.e. do początku III wieku n.e.). In M. Chłondnicki (ed.), *Archeologiczne badania ratownicze wzdłuż trasy gazociągu tranzytowego 3. Wielkopolska* 3. Poznań.
- Skorupka T. 2004. Biżuteria Gotów: ozdoby i części stroju. Katalog wystawy. Poznań.
- Tempelmann-Maczyńska M. 1985. *Die Perlen der römischen Kaiserzeit und der frühen Phase der Völkerwanderungszeit im mitteleuropäischen Barbaricum*. Mainz.
- Thomas S. 1960. Studien zu den germanischen Kämmen der römischen Kaiserzeit. *Arbeits- und Forschungsbericht zur sächsischen Bodendenkmalpflege* 8, 54–215.
- Tuszyńska M. 2005. *Ulkowy. Cmentarzysko kultury wielbarskiej na Pomorzu Gdańskim*. Gdańsk.
- Tyszler L. 1999. *Terra sigillata na ziemiach polskich* (= *Acta Archaeologica Lodziensia* 43–44). Łódź.
- Wołagiewicz R. 1966. Chronologia względna okresu wczesnorzymskiego na Pomorzu Zachodnim w świetle niektórych jej wyznaczników. *Materiały Zachodniopomorskie* 12, 169–192.
- Wołagiewicz R. 1973. Gornowo 1973, badania na cmentarzysku kurhanowego z okresu rzymskiego. *Materiały Zachodniopomorskie* 19, 129–167.
- Wołagiewicz R. 1974. Zagadnienie stylu wczesnorzymskiego w kulturze wielbarskiej. In F. L. Lachowicz (ed.), *Studia Archaeologica Pomeranica*. Koszalin, 129–152.
- Wołagiewicz R. 1993. *Ceramika kultury wielbarskiej między Morzem Bałtyckim a Morzem Czarnym*. Szczecin.
- Wołagiewicz R. 1994. *Lubowidz. Ein birtuelles Gräberfeld der Wielbark-Kultur aus der Zeit vom Ende des 1. Jhs. v. Chr. aus zum Anfang des 3. Jhr. n. Chr.* (= *Monumenta Archaeologica Barbarica* 1). Kraków.
- Waga T. 1932. Tymczasowe sprawozdanie z badań na cmentarzysku Gostkowo-Folsung w powiecie toruńskim na Pomorzu. *Z Otchłani Wieków* 8(4–5), 53–57.

- Waga T. 1934. Cmentarzysko Gostkowo-Folsug w powiecie toruńskim. Przyczynki do poznania okresu rzymskiego na Pomorzu. *Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu* 9 (9–12), 163–192.
- Wójcik T. 1978. Pomorskie formy bransolet węzowatych z okresu rzymskiego. *Materiały Zachodniopomorskie* 34, 35–109.
- Zielonka B. 1954. Cmentarzysko młodszego okresu rzymskiego w m. Gostkowo, pow. Toruń. *Wiadomości Archeologiczne* 20(1), 80–82.
- Zielonka B. 1968. Cmentarzysko z okresu rzymskiego w miejscowości Gostkowo-Folsug pow. Toruń. *Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Archeologia* 26, 53–74.

Artur Kurpiewski, Magdalena Olszta-Bloch

WYNIKI BADAŃ CMENARZYSKA KULTURY WIELBARSKIEJ W MIEJSCOWOŚCI GOSTKOWO-FOLSUNG

Stanowisko 17 w Gostkowie (AZP 38-44/31) znajduje się około 13 km na północny wschód od Torunia, na terenie dawnej osady Folsung, oddalonej o 4 km na północ od Gostkowa. Obszar, na którym położone jest stanowisko wchodzi w skład mezoregionu fizyczno-geograficznego zwanego Równiną Chełmżyńską, która charakteryzuje się brakiem lasów, znikomą liczbą jezior oraz płaskością terenu (Galon 1984, 257, ryc. 1). Stanowisko zajmuje kulminację łagodnego morenowego wzniesienia, od wschodu bezpośrednio sąsiadując z zabudowaniami gospodarczymi Wiesława Darochy, na południu opadając w kierunku koryta Strugi Toruńskiej (dawniej Mokra, obecnie woda w tym cieku pojawia się tylko okresowo). Najbliższy większy zbiorniki wodny — Jezioro Chełmżyńskie jest oddalone w linii prostej o około 9 km na północ od stanowiska.

Typ gleb, na jakich znajduje się stanowisko, to gleby bielicoziemne (Bednarek, Prusinkiewicz 1984, 190, ryc. 1). Podłoże geologiczne stanowią luźne piaski z dużą ilością złóż żwiru. Na kulminacji stoku występują gleby rdzawe, autogeniczne, powstałe bez wpływu wód gruntowych. W niektórych miejscach gleby uległy denudacji antropomorficznej i stały się arenosolami. U podnóża stoku występują gleby deluwialne, w obniżeniu Strugi Toruńskiej gleby semihydrogeniczne, które powstały przy udziale wód gruntowych (Mapa glebowo-rolnicza 1968).

Stanowisko w Gostkowie znane jest w literaturze archeologicznej już od ponad siedemdziesięciu lat. W 1932 roku, dzięki informacjom księdza Prabudzkiego z Gostkowa o przypadkowym odkryciu na terenie gospodarstwa Tadeusza Darochy w miejscowości Gostkowo Folsung fragmentów naczyń glinianych i kości, doktor Tadeusz Waga (kierownik Działu Archeologii Muzeum Miejskiego w Toruniu) przeprowadził na stanowisku badania ratownicze.

Udało mu się zlokalizować część zniszczonych grobów i uratować część ich inwentarzy. Waga nie podaje dokładnej liczby zniszczonych grobów. Dzięki badaniom dr Waga zlokalizował kolejne groby wielbarskie (25 szkieletowych, 10 popielnicowych, 4 jamowe) oraz 11 obiektów kultury łużyckiej (Waga 1932, 53–57; 1964, 165–192; inna interpretacja niektórych obiektów, patrz Chudziakowa 1974, 23; Zielonka 1968, 52). Niestety, duża część pozyskanych przez Wagę zabytków z Gostkowa zaginęła podczas II wojny światowej. W 1952 roku badania wykopaliskowe na stanowisku podjął Bonifacy Zielonka (środki uzyskane z Towarzystwa Naukowego w Toruniu). Dotyczyły one obszarów przylegających od południa i północy do terenu badanego przez Wagę, na niezabudowanej części stanowiska. Zielonka zbadał 15 grobów wielbarskich (8 szkieletowych, 4 popielnicowe, 3 jamowe), 47 obiektów kultury łużyckiej oraz reliktów budynku wczesnośredniowiecznego (Zielonka 1954, 80–82; 1968, 53–74). W 1968 roku dr Andrzej Florkowski przeprowadził badania antropologiczne 29 szkieletów z gostkowskiego cmentarzyska (Florkowski 1970, 552–555). W 1974 roku kilkudniowe prace archeologiczne w Gostkowie Folsungu prowadził January Janikowski. Zbadał on 9 obiektów kultury łużyckiej. Materiały z tych badań nie były publikowane (informacje w archiwum Muzeum Okręgowego w Toruniu). Łączna powierzchnia cmentarzyska, jaką przebadano do 2008 roku, wynosiła około 1700 m² (Kurpiewski 2008, 12).

Materiały, pochodzące ze stanowiska w Gostkowie Folsungu, były cytowane w literaturze. Zabytki kultury łużyckiej były publikowane przez Jadwigę Chudziakową (Chudziakowa 1974). Zabytki kultury wielbarskiej były ujęte w ramach szerszych typologicznych opracowań niektórych kategorii zabytków (Tyszler 1999; Kokowski 1995; Madyda-Legutko 1986; Tempelmann-Mączyńska 1985; Wołgiewicz 1993; Wójcik 1978, 35–109).

Prace archeologiczne przeprowadzone na stanowisku 17 w Gostkowie Folsungu w 2008 roku były realizacją tematu badawczego dotyczącego osadnictwa kultury wielbarskiej na Ziemi Chełmińskiej. Badania przeprowadzono ze środków uzyskanych od Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków oraz z Instytutu Archeologii UMK w Toruniu. Pracami terenowymi kierowała dr Magdalena Olszta-Bloch z Zakładu Archeologii Antycznej Instytutu Archeologii UMK. W badaniach brali również udział doktoranci Zakładu Archeologii Antycznej — mgr Marta Baran, mgr Ewelina Kozłowska i mgr Artur Kurpiewski oraz studenci z Instytutu Archeologii UMK.

W ramach przygotowań do badań stanowiska w 2008 r. wytyczono siatkę arową i ustalono reper, wpisujący się w siatkę geodezyjną Polski. Przeprowadzono także badania powierzchniowe, których efektem było założenie dla stanowiska karty AZP. Podczas badań powierzchniowych odkryto m.in. fragment brązowego sierpa łużyckiego oraz zabytki charakterystyczne dla kultury wielbarskiej — 8 brązowych zapinek, dwie sprzączki oraz dwa elementy związane z wystrojem pasa. Zabytki wielbarskie były zgrupowane w dwóch wyraźnych skupiskach. Zastosowano również nieinwazyjne metody badawcze — prospekcję geofizyczną magnetometrem. Wyniki prospekcji magnetometrycznej są w przygotowaniu.

W oparciu o siatkę arową założono 4 wykopy badawcze nr I, II, III, IV, V, o łącznej powierzchni 103,5 m². Wykop oznaczony numerem IV to wykop ratowniczy oraz 3 wykopy

sondażowe (nr S1, S2, S3 o łącznej powierzchni 9 m²). Celem tych ostatnich było uchwycenie zasięgu badań T. Wagi i B. Zielonki. Wykopy I (Ar 1S1W ćw. a–b, powierzchnia 30 m²) i II (Ar 1S1W ćw. b–c / ar1S1E ćw. b, powierzchnia 25 m²), sąsiadowały od północy z zabudowaniami gospodarczymi Państwa Darochów. Uzyskanie zabytków metalowych z prospekcji powierzchniowej pozwoliło dokładnie wytyczyć wykop III (Ar 4N5W ćw. c–d, powierzchnia 24,75 m²), który znajdował się około 35 metrów na zachód od stajni. Wykop IV (ar 1N1E ćw. c–d / 1N2N ćw. b, powierzchnia 19,75m²) przylegał bezpośrednio do południowo-wschodniej części stajni. Wykop V (Ar 1N6W ćw. a, powierzchnia 4 m²) był próbą weryfikacji prospekcji magnetometrem.

Łącznie, w 2008 roku przebadano 112,5 m². W sumie odsłonięto 5 warstw antropogenicznych i 28 obiektów kulturowych, z czego 12 związanych jest z osadnictwem kultury łużyckiej (obiekty 1/08, 2/08, 3/08, 5-9/08, 13/08, 16/08, 17/08, 21/08), 5 ma pewną chronologię wielbarską (obiekty 4/08, 12/08, 14/08, 18/08, 22/08) i kolejnych 5 jest przypuszczalnie wielbarskich (obiekty 11/08, 19/08, 23/08, 24/08, 26/08), dwa obiekty datowano na okres neolitu (kultura amfor kulistych, obiekty 10/08, 20/08), oraz cztery obiekty o nieustalonej przynależności kulturowej (obiekty 15/08, 25/08, 27/08, 28/08) (Ryc. 2).

Ogółem z powierzchni, warstwy ornej, warstw kulturowych oraz obiektów kulturowych uzyskano: 2977 fragmentów ceramiki (w tym – 106 fragmentów zdobionych, 166 wylewów, 47 dna, 27 uch) 12 krzemieni, 18 fragmentów polepy, 1163 fragmentów kości. Zinventaryzowano 35 zabytków wydzielonych. Materiał kostny został przekazany do analiz archeozoologicznej i antropologicznej. Pobrane próbki glebowe przekazano do serii analiz gleboznawczych.

Zasięg stanowiska według stanu badań na dzień dzisiejszy nie jest możliwy do oszacowania. Cmentarzysko nie jest przebadane w całości, planowane są kolejne badania.

KATALOG

Katalog obejmuje materiały wielbarskie ze wszystkich 7 grobów oraz znaleziska luźne odkryte podczas systematycznych badań terenowych z 2008 roku. Wszystkie zabytki przechowywane są w Instytucie Archeologii UMK w Toruniu. Opis grobu zawiera określenie jego typu, formę pochówku oraz zestaw wyposażenia. W grobach, w których odkryto materiał kostny, opis uzupełniony jest o wynik analizy antropologicznej. Analizą antropologiczną wykonała pani dr Alicja Drozd z Zakład Antropologii Instytut Ekologii i Ochrony środowiska UMK w Toruniu, za którą autorzy serdecznie dziękują.

Grób 1/2008 (grób popielnicowy, bez pozostałości stosu)

Grób wkopany w obiekt kultury łużyckiej, granice obiektu bardzo słabo czytelne. Jama okrągła, w przybliżeniu o wymiarach 50 x 50 cm, uchwycona na głębokości ok. 25 cm. Wypełnisko stanowił ciemno-brązowy piasek.

Inwentarz: (Ryc. 3: 1, 2)

1. Brązowa zapinka A.VII-193, dł. 3,2 cm (Ryc. 3: 1).

2. Garnek typu I C, wys. 17,5 cm, wylew 20 cm, dno 10,5 cm (Ryc. 3: 2).

Analiza antropologiczna: dorosły mężczyzna i kobieta w wieku *adultus*, 1126 g przepalonych kości.

Chronologia: B2/C1–C1a

Grób 2/2008 (grób szkieletowy/symboliczny)

Jama grobowa w kształcie prostokąta, usytuowana na osi N-S o wymiarach 190 x 80 cm, Strop obiektu został uchwycony na głębokości ok. 50 cm. Granica zachodnia nie jest w pełni uchwycona, ponieważ zasięg obiektu wykracza poza obszar objęty badaniami. Wypełnisko jednolite – intensywnie czarna próchnica, na skraju S obiektu znajdował się płaski kamień o wymiarach ok. 30 x 30 cm (Ryc. 7: 1). W wypełnisku jamy zarejestrowano 8 fragmentów kości zwierzęcych, wstępnie określone przez prof. dr hab. Daniela Makowieckiego jako kości konia.

Inwentarz:

1. 7 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki kultury wielbarskiej.

2. 4 fragmenty ceramiki kultury łużyckiej.

Chronologia: okres wpływów rzymskich?

Grób 3/2008 (grób jamowy)

Jama grobu nieregularna o wymiarach 200 x 160 cm, zaobserwowana na głębokości ok. 80 cm. Wypełnisko stanowiła czarno-brunatna próchnica. Przepalone kości zgrupowane były na przestrzeni ok. 60 x ~25 cm, i przylegały do wschodniego profilu wykopu III. Obiekt wyeksplorowany tylko częściowo, jego wschodnia część jest położona poza obszarem objętym badaniami, co w znacznej mierze utrudnia określenie granic obiektu.

Inwentarz: (Ryc. 3: 1)

1. Zapinka brązowa A.VI-162, dł. 6,5 cm (ryc. 3: 1).

2. 11 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki kultury wielbarskiej.

3. 20 fragmentów ceramiki kultury łużyckiej.

Analiza antropologiczna: młoda kobieta w wieku początek *adultus*, 38 g przepalonych kości.

Chronologia: C1

Grób 4AB/2008 (grób szkieletowy)

Jama grobowa w kształcie prostokąta, usytuowana na osi N-S o wymiarach 290 x 110 cm, Strop obiektu został uchwycony na głębokości ok. 60 cm, częściowo zniszczony przez orkę. Wypełnisko piaszczyste, brunatno-szare i brunatno-czarne. W części centralnej jama grobowa zaburzona przez dwa wkopy. Starszy jest rejestrowany przez smugi czarno-szarej próchnicy i młodszy, naruszający starszy wkop, zawierał niewielką liczbę drobnych kości

dziecięcych (fragmenty 2 szkieletów *infans I*; grób 4A). Kości mężczyzny w głównej jamie grobowej zarejestrowano na kilku poziomach (grób 4B). Najwyżej, w części NE jamy, na poziomie kości dziecięcych (86,36–86,30 m n.p.m.), czaszka z kośćmi jednej ręki w układzie nieanatomicznym. Na drugim poziomie (85,96 m n.p.m.) kości drugiej ręki również nie anatomicznie. Jedynie na poziomie najniższym (85,90–85,83 m n.p.m.) zdefragmentowany szkielet (kość przedramienia, kości dłoni, fragment miednicy, jedna kość udowa, piszczele, kości stóp) zachował układ anatomiczny, z kośćmi nóg w kierunku S. Nad kośćmi szkieletu, w okolicy kości przedramienia, znajdował się grzebień z poroża (ryc. 7: 2).

Inwentarz: (Ryc. 4: 1)

1. Grzebień typ Thomas I, zachowana dł. 7,6 cm, szer. około 4,0 cm (Ryc. 4: 1)
2. 19 niecharakterystycznych fragmentów ceramiki kultury wielbarskiej.
3. 110 fragmentów ceramiki kultury lużyckiej.

Analiza antropologiczna: mężczyzny w wieku początek *maturus* oraz niespalone szczątki dzieci w wieku *infans I* (początek *infans I* – noworodki?).

Chronologia: okres wpływów rzymskich.

Grób 5/2008 (grób szkieletowy)

Jama grobowa prostokątno-owalna, usytuowana na osi N-S o wymiarach 190 x 80 cm. Strop obiektu został uchwycony na głębokości ok. 60 cm. Wypełnisko piaszczyste, brunatno-czarne. Około 30 cm poniżej spoczywał niekompletny szkielet w układzie anatomicznym, ułożony na prawym boku z lekko ugiętymi nogami, czaszka na S (Ryc. 7: 3).

Inwentarz:

1. 1 niecharakterystyczny fragment ceramiki kultury wielbarskiej.
2. 63 fragmenty ceramiki kultury lużyckiej.

Analiza antropologiczna: szczątki dziecka w wieku *infans II* (ok. 12 lat \pm 30 mies.) oraz kilka fragmentów kości noworodka.

Chronologia: okres wpływów rzymskich.

Grób 6/2008 (grób jamowy)

Obiekt zlokalizowany został we wschodnim profilu wykopu III, na głębokości około 45 cm. Na obecnym etapie badań nie można precyzyjnie określić zasięgu obiektu. Wypełnisko stanowiła szaro-brunatno, spiaszczona próchnica.

Inwentarz: (Ryc. 5: 1)

1. Brązowa fibula A.II-38, dł. 5,2 cm (ryc. 5: 1)

Chronologia: B2b

Grób 7/2008 (grób szkieletowy/symboliczny)

Jama grobowa prostokątno-owalna, usytuowana na osi N-S, o wymiarach 180 x 100 cm. Strop obiektu został uchwycony na głębokości ok. 70 cm. Zachodnia część obiektu położona poza obrębem terenu objętego badaniami. Nie odnotowano materiału kostnego.

Inwentarz: brak.

Chronologia: okres wpływów rzymskich?

Znaleziska luźne

Wszystkie zabytki „wielbarskie” znalezione luźno w humusie koncentrują się na niewielkim obszarze, około kilkunastu metrów kwadratowych (Ar 3N5W i 4N5W).

Podczas czyszczenia wschodniego profilu wykopu III odkryto fibulę A.V-96. Została ona zarejestrowana poza granicami grobu 6, ale w jego bliskim sąsiedztwie. Towarzyszyły jej fragmenty czaszki ludzkiej. Niewykluczone, że fibula ta może pochodzić z obiektu 22/08. Jego weryfikacja wymaga dalszych badań. Podobna sytuacja zaistniała podczas odkrycia glinianego kubka w wykopie I. Naczynie zostało odkryte w warstwie naruszonej przez korzenie drzew i współczesne wkopy.

1. Brązowa fibula A.II-41, dł. 2,5 cm.
2. Fragment brązowej fibuli A.II-41, zachowana dł. 2,9 cm (Ryc. 6: 1).
3. Fragment brązowej fibuli V grupy, zachowana dł. 2,4 cm (Ryc. 6: 2).
4. Brązowa fibula A.II-41, dł. 3,3 cm (Ryc. 6: 3).
5. Brązowa fibula A.V-95, dł. 4,4 cm (Ryc. 6: 5)
6. Fragment stopionej brązowej fibuli (Ryc. 6: 4).
7. Brązowa fibula A.II-41, dł. 3,4 cm (Ryc. 6: 6).
8. Fragment brązowej fibuli V grupy, zachowana dł., 1,7 cm (Ryc. 6: 7).
9. Fibula brązowa A.V-96, z połączanymi blaszkami na grzebykach, dł. 4,1 cm (Ryc. 5: 2).
10. Fragment brązowej bransolety, zachowana dł. 2,5 cm, szer. 0,8 cm (Ryc. 4: 3).
11. Sprzączka brązowa typu M.L – AD.17 z prostokątną skuwką wys. 4,0 cm, szer. 1,5 cm, zaopatrzona w trzy nity o średnicy 0,4 cm (Ryc. 4: 1).
12. Brązowa skuwka sprzączki o formie zbliżonej do kwadratu 3,6–4,0 cm, widoczne dwa otwory do mocowania nitów (Ryc. 4: 7).
13. Brązowa zawieszka do pasa w kształcie wydłużonego trójkąta zaopatrzona w masywny nit, dł. 2,4 cm, śr. nita 1,0 cm (Ryc. 4: 6).
14. Zdeformowana rama sprzączki? (Ryc. 4: 2).
15. Szpila kościana, zachowana długość 6,8 cm (Ryc. 4: 5).
16. Naczynie gliniane grupy XV C, wys. 5,5 cm, wylew 5,0 cm, dno 3,2 cm.

ANALIZA MATERIAŁU

Fibule

Łącznie odkryto 11 fibul, wszystkie okazy wykonane są z brązu. Trzy zapinki pochodzą z grobów – 1/2008, 3/2008, 6/2008, pozostałe to znaleziska luźne, pochodzące zapewne ze zniszczonych pochówków. Zapinki odkryte w 2008 roku w Gostkowie reprezentują II, V, VI i VII grupę wg Oscara Almgrena i w takiej kolejności zostaną omówione.

Grupa II

Do wczesniej formy serii wschodniej należy zapinka typu A.38, odkryta na cmentarzysku w Gostkowie, w grobie jamowym numer 6/2008 (Ryc. 5: 1). Fibule tej serii to okazy smukłe z lekko rozszerzającym się w górnej partii kabląkiem, długą nóżką zdołi poprzeczne żeberko. Charakterystyczne są one dla podfazy B2b, chociaż mogą się pojawiać już u schyłku podfazy B2a (Godłowski 1974, 23–24; Olędzki 1998, 67–84). Zapinki A.II-38 występują także w zespołach datowanych na fazę B2/C1, np. w Lubowidzu, w grobie 3, forma ta wystąpiła wraz z fibulą A.V-130 (Wołgiewicz 1995, 13, tabl. II: 3: 1–2).

Najpowszechniej spotykaną formą na omawianym stanowisku są późne fibule serii wschodniej typu A.41. Podobnie było podczas badań Wagi i Zielonki, kiedy odkryto 10 zapinek tego typu (Kurpiewski 2008, 44, tabela 3). Cechą charakterystyczną omawianej formy są kapturki na sprężynce, taśmowaty kabląk kształtu wydłużonego trapezu o poszerzonej nóżce z grzebieniem pośrodku. Zdobnictwo obejmuje górną część kabląka, grzebyk i jego nasady. Najpopularniejszym wzorem jest motyw skośnych nacięć, niekiedy zwieńczony kółkami. Wszystkie zapinki A.II-41, pochodzące z cmentarzyska w Gostkowie datowane są na fazę B2/C1. Zapinki typu A.II-41 są późniejsze od odmian A.38-39, zarówno w kulturze wielbarskiej jak i przeworskiej, współwystępują z najwcześniejszymi odmianami późnorzymskich fibul grupy VI i VII wg Almgrena.. Podobnie datowane są te zapinki w innych kulturach (por. Olędzki 1992, 83; Schuster 2006, 101). Tylko wyjątkowo spotyka się je w zespołach datowanych inaczej niż na fazę B2/C1, np. grób 213 z Krosna z podfazy B2b, czy grób 77 z Cecel oraz grób 100 w Ulkowach (Okulicz, Bursche 1987, 218; Jaskanis 1996, 20, tabl. VIII: 77: 1-2; Tuszyńska 2005, 46), gdzie datowane są na fazę C1a.

Grupa V

Serię 1 reprezentują dwie zapinki typu 95 i 96. Są to zapinki silnie profilowane z tulejką na sprężynce (typ A-96), trzema poprzecznymi grzebykami umieszczonymi na kabląku, często zaopatrzone są w guzek na nóżce. Zapinka A.V-96 odkryta w Gostkowie posiada trzy grzebyki wyłożone pozłacanymi srebrnymi blaszkami. Blaszki posiadają wytłaczany ornament jodełkowy, ponadto krańce grzebyków zdobione są nacinanym srebrnym drucikiem. Tak zdobione fibule często wchodziły w zestaw kobiecego wyposażenia grobów typowego dla stylu „barokowego” fazy B2/C1-C1a. Zapinki tego typu z analogicznym ornamentem znany m.in. z grobu 4 w kurhanie 22 z Gronowa, z grobu 2 w kurhanu w Nowym Łowiczu, Kowalewka czy z grobu 2 na st. 7 w Kościelnej Jani (Wołgiewicz 1973, 160, ryc. 23a: 2–3; Skorupka 2004, 25, ryc. 41–43; Pietrzak 2002, 377, tabl. I: 2, 3). Zapinki 1 serii V grupy są szeroko rozpowszechnione w kulturze wielbarskiej oraz przeworskiej, gdzie uznawane są za formę przewodnią fazy B2/C1 (Godłowski 1977, 16; Hauptmann, 161–164). W 2008 roku odkryto jeszcze dwa mało charakterystyczne fragmenty zapinek V grupy, należące do dwóch różnych fibul. Jest to fragment kabląka oraz nóżki, najprawdopodobniej należących do 8 serii.

Grupa VI

VI grupę reprezentuje jeden egzemplarz określony jako wzór ZM-25 wg Andrzeja Kokowskiego, który mieści się w szeroko pojętym typie Almgren 162 (Kokowski 1995, 14, ryc. 2e). Posiadają one kuszowatą konstrukcję, dolną cięciwę, kolisty kabłąk o przekroju płaskowypukłym lub trójkątnym. Nóżki omawianego typu są podwinięte, a ich zakończenie ma postać cienkiego drucika, który jest 2-3-krotnie okręcony dookoła dolnej części kabłąka (Ryc. 3: 1). Omawianą zapinkę odkryto w grobie ciałopalnym numer 3/2008. Ciekawym faktem jest to, iż pięć fibul tego typu odkrytych podczas wcześniejszych badań, także pochodzi z grobów w których zastosowano kremację (Kurpiewski 2008, 42). Zapinki ZM-25 najliczniej występują na ziemi chełmińskiej, znane są także z terenów Pomorza oraz stanowisk położonych wzdłuż środkowego Bugu, gdzie występują w zespołach datowanych na fazę C1a (Kokowski 1995, 38; 1997, 641–833, 710, ryc. 44).

Grupa VII

Fibula typu 193 została odkryta w grobie popielnicowym (grób 1), jest to egzemplarz o konstrukcji kuszowatej z wielozwojową sprężyną i dolną cięciwą. Posiada masywny, esowaty kabłąk w przekroju prostokątny, nóżka zaś okrągła, zakończona guzkiem i wysoką pochewką. Cały grzbiet oraz boki kabłąka zdobi ornament, na który składa się rząd 9 kółek (ryc. 3 : 1, grób 1). Dwie fibule typu A.VII-193 odkryto w Gostkowie w grobach szkieletowych 15 i 16 podczas badań w 1932 (Kurpiewski 2008, 19–20).

Zdobienie powierzchni fibul kółkami jest zwyczajem wczesnorzymskim, podobnie znak „koperty” na pochewce. Ornament w postaci kółek spotykamy na fibulach II grupy A.27-29 oraz na zapinkach oczkowatych (Almgren 1923, tabl. II: 27-29, tabl. III). Zapinka z Gostkowa nosi jeszcze znamiona stylu wczesnorzymskiego, zaś jej konstrukcja jest już charakterystyczna dla młodszego okresu rzymskiego. Fibule z Gostkowa należy więc zaliczyć do najwcześniejszych zapinek 1 serii VII grupy i datować na fazę B2/C1-C1a.

Ceramika

W sezonie 2008 odkryto dwa naczynia gliniane. Pierwsze reprezentuje grupę I, i pełniło rolę popielnicy, drugie reprezentuje grupę XV wg Ryszarda Wołagiewiczza.

Grupa I

Są to bezuche garnki, grubej roboty. Gлина zawiera domieszkę grubo i średnioziarnistą, co powoduje, że naczynia są grubościennie i często mają niesymetrycznie ukształtowany korpus i wylew. Powierzchnia wewnętrzna jest mniej lub bardziej starannie wygładzona, zaś powierzchnia zewnętrzna jest wygładzona w przydennej i górnej części korpusu lub tylko wokół wyodrębnionego wylewu. Garnek odkryty w Gostkowie zalicza się do typu IC (Ryc. 3: 2, grób 1), który charakteryzuje się wyodrębnionym wylewem, największa

wydętość brzuśca zaznaczona jest w połowie wysokości naczynia (Wołągiewicz 1993, 12). W poprzednich latach na cmentarzysku w Gostkowie odkryto 3 naczynia typu I, wszystkie pochodzą z zespołów datowanych fibulami A.II-41, na fazę B2/C1. Naczynie odkryte w 2008 roku datowane jest zapinką A.VII-193 na fazę B2/C1-C1a. Garnki bezuche występują w kulturze wielbarskiej praktycznie przez cały okres wpływów rzymskich i wczesny okres wędrówek ludów.

Grupa XV

Kubki grupy XV reprezentuje jeden egzemplarz odmiany C. Jest to okaz beczułkowaty, zaopatrzone w masywne, owalne ucho (obecnie utracone), umieszczone na poziomie wychylonego na zewnątrz wylewu, którego krawędź jest płasko ścięta, dno płaskie, powierzchnia wygładzona, wys. 5,5 cm, wylew 5,0 cm, dno 3,2 cm. Kubki występują w kulturze wielbarskiej przez cały okres jej trwania, choć większą popularnością cieszyły się w okresie późnorzymskim. Ich znaleziska częściej odnotowywane są po wschodniej stronie Wisły (Wołągiewicz 1993, 18, mapa 17).

Elementy pasa

Na stanowisku odkryto jedną kompletną sprzączkę, jedną skuwkę, jedną zawieszkę do pasa oraz fragment ramy. Wszystkie omawiane elementy pasa wykonane są z brązu, odkryte zostały w warstwie humusu.

Dwudzielna sprzączka brązowa typu M.L – AD.17 z prostokątną skuwką wys. 4,0 cm, szer. 1,5 cm, zaopatrzona w trzy nity o średnicy 0,4 cm, rama D-kształtna o przekroju ośmiokątnym, wys. 4,0 cm, kolec o przekroju sześciokątnym dł. 2,7 cm (Ryc. 4: 1). Analogiczne sprzączki znamy zarówno z cmentarzysk „pomorskich” m.in. groby 19, 20, 25, 77, 86, 90 i 110, grób 205 z Pruszcza Gdańskiego st. 10, jak i ze stanowisk położonych po wschodniej stronie Wisły, m. in. grób 4 w Nadkolu st. 1 czy grób 175 w Cecelach (Tuszyńska 2005, 50; Pietrzak 1997, 166, tabl. LXVIII, 205: 3; Andrzejowski, Żurawska 2002, 43, tabl. II, 4: 2; Jaskanis 1996, 105, tabl. XXIV, 175: 3). Zabytki tego typu występują powszechnie na stanowiskach kultury wielbarskiej od fazy B2/C1 po fazę C1b-C2 włącznie (Madyda-Legutko 1986, 30, 218, mapa 21).

Kolejnym elementem sprzączki jest brązowa skuwka o formie zbliżonej do kwadratu z kolistymi wycięciami 3,6–4,0 cm, widoczne trzy otwory do mocowania nitów (Ryc. 4: 7).

Na powierzchni cmentarzyska znaleziono także brązową zawieszkę do pasa w kształcie wydłużonego trójkąta, zaopatrzoną w masywny nit dł. 2,4 cm, śr. nita 1,0 cm (Ryc. 4: 6). Analogiczne elementy pasa pochodzą z Gronowa, grób 3 z kurhanu 22 czy z grobu 3 z Tzewa-Nowego Miasta st. 7, gdzie służyły do zawieszania przy pasie drobnych przedmiotów (Wołągiewicz 1973, 158, ryc. 22: 10; Madyda-Legutko 1983, 91, 109, ryc. 8: 1, 5). W obydwu przypadkach wystąpiły w grobach datowanych na fazę B2/C1.

Ostatnim elementem związanym z pasem jest brązowy „pręcik” zakończony rozklepaną końcówką zaopatrzoną w otwór (śr. 0,2 cm), w 2/3 długości posiada przekrój sześciokątny (śr. 0,4 cm), w pozostałej długości jest płasko-wypukły o grubości 0,2 cm. Prawdopodobnie jest to zdeformowana rama sprzączki (Ryc. 4: 2).

Przedmioty codziennego użytku

W grobie 4/2008 w okolicach czaszki odkryto jednowarstwowy grzebień z poroża, typ Thomas – I, powyżej nasady zębów zdobiony trzema rytmicznymi liniami, zachowana dł. 7,6 cm, szer. około 4,0 cm (Ryc. 4: 1, grób 4). Grzebień typu A.I są to okazy jednowarstwowe, jednokształtne o półkolistych uchwytych. Strefę gryfu (uchwyty) okazy z Gostkowa zdobią 3 równoległe biegnące ryte linie, znajdujące się bezpośrednio nad grzebieniskiem. Grzebień tego typu są licznie spotykane w fazach B2 i B2/C1-C1a, na terenie kultury wielbarskiej, a także w kulturze przeworskiej i kręgu nadłabskim (Thomas 1960, 57, 59, 63, 65, mapa 1 i 2).

W obrębie wykopu III, w bliskim sąsiedztwie grobu 3/2008, odkryto szpilę kościaną z prostokątną główką zaopatrzoną w otwór; zachowana dł. 6,8 cm (Ryc. 4: 5).

Ozdoby

W warstwie humusu podczas badań powierzchniowych znaleziono fragment brązowej bransolety zdobionej dwiema rytmicznymi liniami biegnącymi wzdłuż bransolety, zachowana dł. 2,5 cm, szer. 0,8 cm (Ryc. 4: 3). Brązowe bransolety występują powszechnie w grobach ze starszego okresu rzymskiego. Faza B2/C1 wyznacza kres występowania tego typu zabytków. Podobny zabytek znamy m.in. z grobu 10 w Grzybnicy, gdzie wystąpił w zespole datowanym na fazę B2c (Hachula, Wołągiewicz 2001, 20, tabl. XXIII, 10: 5).

Obrządek pogrzebowy

Cmentarzysko w Gostkowie jest nekropolią birytualną. Podobnie jak badania z lat 1932 i 1952, wyniki prac w 2008 roku ujawniły trzy rodzaje pochówków — 1 grób popielnicowy, 2 groby jamowe i 4 szkieletowe.

Łączna liczba grobów z cmentarzyska w Gostkowie, uwzględniając badania z ubiegłego stulecia wynosi 61, z czego 37 (61%) to pochówki szkieletowe, 15 (25%) popielnicowe, a 9 (14%) jamowe.

Groby szkieletowe

W sezonie 2008 odkryto 4 groby szkieletowe (2/ 2008, 4/2008, 5/2008, 7/2008). Jamy pochówków, w których zastosowano inhumację były odkrywane na głębokości 50–70 cm. Posiadają regularne, prostokątne kształty, o wymiarach 80–130 x 190–270 cm.

W grobie 4AB/2008, w którym zarejestrowano kości szkieletu na kilku poziomach, zachowany fragment w układzie anatomicznym (85,90– 86,83 m n.p.m.) był ułożony w pozycji na wznak na osi N-S. Towarzyszył mu grzebień wykonany z poroża (grób 4B). Wyżej, na dwóch poziomach, znajdowały się kości rąk i czaszka (poziom 86,96 m n.p.m. i 86,36–86,30 m n.p.m.). W części centralnej jamy grobowej obecny był młodszy grób, zawierający drobne kości dziecięce (*infans I*, noworodki?; grób 4A).

Szkielet z grobu 5/2008 spoczywał na boku z lekko podkurczonymi nogami. Pochówki z takim ułożeniem zwłok znamy m.in. z Pruszcza Gdańskiego, groby 218, 289, 462, 497 (Pietrzak 1997, 257, tabl. CLIX: 1–4). W obrębie obiektu znaleziono niespalone szczątki dziecka w wieku *infans II* (ok. 12 lat \pm 30 mies.) oraz kilka fragmentów kości noworodka. Oprócz kilku fragmentów naczyń nie odnotowano innego wyposażenia.

W grobach 2/2008 i 7/2008 nie natrafiono na pozostałości ludzkich szkieletów. Zdecydowano się określić te obiekty jako groby szkieletowe ze względu na kształt i rozmiar jam. Grób 2/2008 był bardzo płytki (28 cm), zawierał jedynie 8 fragmentów kości zwierzęcych. Być może kości ludzkiego szkieletu zostały zniszczone przez orkę. Argumentem tym nie można tłumaczyć braku szkieletu w grobie 7/2008. Jama pochówku został wykopana wcześniej niż grób 5/2008 (z którą pozostaje w bezpośrednim sąsiedztwie), w którym odkryto pozostałości szkieletu. Być może pochówki 2/2008 i 7/2008 należy traktować jako groby symboliczne.

Trzeba zwrócić uwagę na to, że wszystkie przedmioty zabytkowe z humusu zostały odkryte w bezpośrednim sąsiedztwie grobów 2/2008-7/2008.

Groby ciałopalne

Na cmentarzysku w Gostkowie Folsungu odkryto w 2008 roku 3 groby ciałopalne — 1 popielnicowy i 2 jamowe.

Grób popielnicowy (1/2008) bez resztek stosu złożony był w niewielkiej płytkiej jamie, tuż pod współczesną warstwą użytkową. Jako popielnica służył gliniany garnek typu I D. Wewnątrz znajdowały się liczne (1126 g) przepalone kości dwóch osobników, mężczyzny oraz kobiety w wieku *adultus*, oraz zapinka brązowa A.VII-193.

Groby 3/2008 i 6/2008 to pochówki jamowe. Obydwa groby nie były wyeksplorowane w całości, ich wschodnie części wychodziły poza obszar objętymi badaniami, przez co ich interpretacja jest w obecnej chwili utrudniona. W grobie 3/2008 odkryto niewielką liczbę kości (38 g) młodej kobiety w wieku początek *adultus* oraz zapinkę A.VI-162. W pochówku 6/2008 nie odnotowano materiału kostnego. Wewnątrz obiektu odkryto brązową zapinkę A.II-38.

CHRONOLOGIA

Podstawę źródłową opracowania chronologii względnej cmentarzyska w Gostkowie Folsungu (sezon 2008) stanowią cztery zespoły zawierające elementy datujące (groby: 1/2008, 3/2008, 4/2008, 6/2008), oraz wcześniejsze ustalenia dotyczące datowania materiałów z badań Wagi i Zielonki. Materiał z badań powierzchniowych mogą pełnić tylko funkcję pomocniczą.

Najwcześniejszą metrykę chronologiczną zajmuje pochówek 4/2008, datowany zapinką A.II-38 na fazę B2b. Identycznie datowany jest grób 8 (badania Wagi) z tego samego cmentarzyska, gdzie odkryto parę takich fibul (Kurpiewski 2008, 75). Zapinki tego typu są jednymi z wyznaczników wspomnianej fazy, choć pojawiają się już pod koniec fazy B2a (Godłowski 1974, 23–24). Wyjątkowo znajdowane są w zespołach datowanych na fazę B2/C1, np. grób 3 w Lubowidzu, gdzie wystąpiła w towarzystwie zapinki A.V-130 (Wołagiewicz 1995, 13, tabl. II 3: 1–2). Fazę B2/C1 reprezentują na omawianym stanowisku zapinki A.II-41, A.V-95/96, które są wyznacznikami tej fazy zarówno w kulturze wielbarskiej jak i przeworskiej (Godłowski 1977, 16; Olędzki 1982, 83; Hauptmann, 161–164). Na fazę B2/C1-C1a zdecydowano się datować fibule A.VII-193 z grobu 1/2008. Fazę C1 reprezentuje fibula A.VI-162 z grobu jamowego 3/2008. Zaproponowana powyżej chronologia materiałów odkrytych w 2008 roku wpisuje się idealnie w ramy wcześniejszych ustaleń, które doprowadziły do wyróżnienia trzech faz użytkowania nekropolii w Gostkowie. **Horyzont I** – założenie cmentarzyska, faza B2b (zapinka A.II-38), **Horyzont II** z najliczniejszą grupą zabytków, faza B2/C1 (zapinki A.II-41, A.V-95/96), **Horyzont III**, korespondujący z fazą C1a, w której pojawia się materiał o stylistyce późnorzymskiej (zapinka A.VI-162) (Kurpiewski 2008, 75).

